

YEDİNCİ SÖZ

"ŞU KÂİNATIN tılsım-ı muğlâkını (çözülmesi zor sır) açan "Âmentü billâhi ve bi'l-yevmi'l-âhir" (Allah'ın varlığına ve birliğine ve âhiret gününe îmân ettim.) ruh-u beşer için saadet kapısını fetheden ne kadar kıymettar iki tılsım-ı müşkülküşâ (açılması ve anlaşılması zor şeyleri çözüme kavuşturan sır) olduğunu ve sabır ile Hâlıkına tevekkül ve iltica ve şükür ile Rezzâkından sual ve dua ne kadar nâfi ve tiryak (panzehir) gibi iki ilâç olduğunu ve Kur'ân'ı dinlemek, hükmüne inkıyad etmek, namazı kılmak, kebâiri terk etmek ebedü'l-âbâd yolculuğunda ne kadar mühim, değerli, revnaktar bir bilet, bir zâd-ı âhiret, bir nur-u kabir olduğunu anlamak istersen, şu temsîlî hikâyeciğe bak, dinle:.."

Kâinatın tılsım-ı muğlâkı; başta Üstadımızın dediği: **"*Necisin? *Nereden geliyorsun? *Nereye gidiyorsun?"** olmak üzere, **"*Kâinatı kim yaratmış? *Kâinat niçin yaratıldı? *Öldükten sonra ne olacağız? *İnsanın vazifesi nedir, bu âleme niye gönderilmiş?"** gibi sorular **tılsım-ı muğlâk**, yani zor mu zor sorulardır.

Tılsım-ı müşkülküşa ise; "Kafayı meşgul eden soru ve sorunları açan." anlamına gelmektedir. Az önce saydığımız soruların cevabına ulaştıran iksir **"Allah'a ve ahirete iman"**dır.

Burada **iki tılsım** öğretiliyor: *Allah'a iman, *Ahirete iman.

İki ilaç gösteriliyor: * **Sabır ile Allah'a tevekkül ve iltica**, * **Şükür ile Allah'a sual (istemek) ve dua.**

Bilet, zad-ı ahiret ve nur-u kabir ise: * **Kur'anı dinlemek, hükmüne boyun eğmek.** * **Namazı kılmak.** * **Büyük günahları terk etmek.**

Demek: Allah'a ve ahirete iman esası; şu kâinatın sırlarını açan ve gerçek saadeti temin eden hakiki ve nurani bir anahtar hükmündedir ki; bütün sırlar ve muammalar ancak bu iman esasları ile açılır ve vuzuha kavuşur.

Peki sadece Allah'a ve ahirete iman yeterli mi?

*** Kâinatın yaratıcısı kim? ve * Bunca muazzam icraatlar hiçlikle mi son bulacak?**

İnsanoğlu bu iki sorunun cevabını bulmadıkça, diğer iman esasları ile, mesela; meleklerle iman, kadere iman ile ilgilenmez. Hiçlikle son bulan bir sistemde; meleklerin varlığı yahut her şeyin plan ve programda yürütülmesi o kişiyi fazla ilgilendirmez. Dolayısıyla **“Allah’a ve ahirete iman”** rükünleri insanın bu temel sorularına cevap verdikten sonra, kişi diğer imani rükünlere yönlenmeye başlayacak ve onlara da iman etmesi beklenir. Bunu da Üstadımızdan delillendirelim; [Kastamonu Lahikası 131.Mektup:](#)

"Risale-i Nur'da iman-ı billâh ve iman-ı bi'l-yevmi'l-âhir olan iki kutbu imanî, tam birbirine müsavi gelecek bir derecede ispat edilmiş. Yalnız bu kadar var ki, haşr-i cismanî kısmen sarîhan ve kısmen zımnî ve tebe'î ispat edilmiş. Çünkü bu âlem-i şehadet, Sâniini gayet sarîh ve zâhir gösteriyor ve haşri, zımnî ve perdeli haber verir."

Yedinci Söz'e devam edelim:

"Bir zaman, bir asker, meydan-ı harp ve imtihanda, kâr ve zarar deveranında pek müthiş bir vaziyete düşer. Şöyle ki:"

"Sağ ve sol iki tarafından dehşetli, derin iki yara ile yaralı; ve arkasında cesîm bir arslan, ona saldırmak için bekliyor gibi duruyor. Ve gözü önünde bir darağacı dikilmiş, bütün sevdiklerini asıp mahvediyor, onu da bekliyor. Hem bu hali ile beraber uzun bir yolculuğu var; nefyediliyor."

"O biçare, şu dehşet içinde meyusane düşünürken, sağ cihetinde Hızır gibi bir hayırhah, (başkasının iyiliğini isteyen) nuranî bir zât peyda olur, ona der:"

"Meyus olma. Sana iki tılsım verip öğreteceğim. Güzelce istimal etsen, o arslan, sana musahhar bir at olur. Hem o darağacı, sana keyif ve tenezzüh için hoş bir salıncağa döner. Hem sana iki ilâç vereceğim. Güzelce istimal etsen, o iki müteaffin yaraların, iki güzel kokulu gül-ü Muhammedî (a.s.m.) denilen latîf çiçeğe inkılâb ederler."

Burada **"gül-ü Muhammedi çiçeği"** ne benzetme yapılmasını şu şekilde yorumlamak mümkündür: Nasıl ki en pis maddelerden birisi olan gübre, gülün bünyesine girdiği vakit çok kıymetli ve güzel kokulu oluyor, öyle de; bize en çok

nahoş gelen **acz ve za'f** dahi imanla en güzel kokan ve en güzel görünümde olan gül-ü Muhammedi (asm)'e inkılap eder. Gül-ü Muhammedi (asm)'in; tüm çiçeklerin efendisi hükmünde bir özelliği var diyebiliriz.

"Hem sana bir bilet vereceğim. Onunla, uçar gibi, bir senelik bir yolu bir günde kesersin. İşte, eğer inanmıyorsan, bir parça tecrübe et; ta doğru olduğunu anlayasın."

"Hakikaten bir parça tecrübe etti, doğru olduğunu tasdik etti."

"Evet, ben, yani şu biçare Said dahi bunu tasdik ederim. Çünkü biraz tecrübe ettim, pek doğru gördüm."

"Bundan sonra birden gördü ki, sol cihetinden şeytan gibi derras, ayyaş, aldaticı bir adam, çok ziynetler, süslü suretler, fantaziyeler, müskirler beraber olduğu halde geldi, karşısında durdu. Ona dedi: "Hey, arkadaş! Gel, gel, beraber işret edip keyfedelim. Şu güzel kız suretlerine bakalım. Şu hoş şarkıları dinleyelim. Şu tatlı yemekleri yiyelim."

Sual: "Ha, ha, nedir ağzında gizli okuyorsun?"

Cevap: "Bir tılsım."

"Bırak şu anlaşılmaz işi. Hazır keyfimizi bozmayalım."

S: "Ha, şu ellerindeki nedir?"

C: "Bir ilâç."

"At şunu. Sağlamsın. Neyin var? Alkış zamanıdır."

S: "Ha, şu beş nişanlı kâğıt nedir?"

C: "Bir bilet. Bir tayinat senedi."

"Yırt bunları. Şu güzel bahar mevsiminde yolculuk bizim nemize lâzım?" der. Her bir desise ile onu iknaa çalışır. Hattâ o biçare, ona biraz meyleder."

"Evet, insan aldanır. Ben de öyle bir derras aldandım."

Burada **Üstad'ın aldandığı derrasın kim olduğunu** söylemek tahminden öteye geçemez; dolayısıyla nefs-i emare de olabilir, şeytan da olabilir, insi şeytanlar da olabilir; bunlar birbirine mani olmamakla birlikte, organizeli çalışıyorlar da diyebiliriz.

Bir diğerk vechi ise; Üstad bizlere ders verirken kendi nefsini nazara veriyor. Bu ise çok tesirli bir tebliğ metodudur. Genel olarak dessayın kim olduğunu araştırmaktan ziyade, **kendi dessaylarımıza** karşı uyanık olmak gerekmektedir. (Hz. Musa zamanındaki öküz kesme hadisesinin yorumunda olduğu gibi...)

"Birden, sağ cihetinden ra'd gibi bir ses gelir. Der: 'Sakin aldanma. Ve o dessay de ki: "Eğer arkamdaki arslanı öldürüp, önümdeki darağacını kaldırıp, sağ ve solumdaki yaraları def edip, peşimdeki yolculuğu men edecek bir çare sende varsa, bulursan, haydi yap, göster, görelim. Sonra de, 'Gel, keyfedelim.' Yoksa sus, hey sersem! Ta Hızır gibi bu zât-ı semâvî dediğini desin."

Üstad Hazretleri buradan sonra temsili hikayeyi hakikate uyarlıyor:

"İşte, ey gençliğinde gülmüş, şimdi güldüğüne ağlayan nefsim! Bil: O biçäre asker ise, sensin ve insandır. Ve o arslan ise eceldir."

"Ve o darağacı ise ölüm ve zevâl ve firaktır ki, gece-gündüzün dönmesinde her dost veda eder, kaybolur."

Hakikaten dedelerimiz, ninelerimiz, dostlarımızın çoğu ahirete irtihal etmiş. Dünya öyle bir misafirhanedir ki; her gün bir kabile gelir, bir kabile gider, gelen gider, giden gelmez, daima dolar, boşalır.

"Ve o iki yara ise, birisi müz'iç (rahatsız eden) ve hadsiz bir acz-i beşerî, diğeri elîm, nihayetsiz bir fakr-ı insanîdir."

Aynı mana [Altıncı Söz](#)'de şu şekilde ifade edilmektedir:

"İnsan zayıftır belaları çok, fakirdir ihtiyacı pek ziyade, acizdir hayat yükü pek ağırdır..."

ACZ: İhtiyaçlarını karşılayamayacak kadar zayıf ve iktidardan yoksun demektir. **"Her şey zıddıyla bilinir."** kaidesiyle, aczimiz ile aciz olmayan Allah'ı

idrak ediyoruz.

FAKR: İnsan zerreden güneşe kadar nihayetsiz ihtiyaçlara muhtaç olması demektir. İnsan bu ihtiyacından dolayı fakirdir. Burada da her ihtiyacında Allah'ı tahattur eder.

İNSAN nihayetsiz aciz ve fakir olmasına rağmen, kainat bütün unsurları ile adeta insana hizmetkarlık yapıyor, bu da sarahaten ispat eder ki; insanı şefkat ile terbiye ve tedbir eden Kerim bir zat var. İşte insan bu acz ve fakr penceresiyle, Allah'ın sonsuz kudret ve zenginliğini seyrediyor.

Özetle **fakr** ihtiyaca bakar, **acz** ise iktidarsızlığa bakar...

"Ve o nefy ve yolculuk ise, âlem-i ervahtan, rahm-ı mâderden, sabâvetten, ihtiyarlıktan, dünyadan, kabirden, berzahtan, haşirden, sırattan geçer bir uzun sefer-i imtihandır. Ve o iki tılsım ise, Cenâb-ı Hakk'a iman ve âhirete imandır."

"Evet, şu kudsî tılsım ile ölüm, insan-ı mü'mini zindan-ı dünyadan bostan-ı cinâna, huzur-u Rahmân'a götüren bir musahhar at ve burâk suretini alır. Onun içindir ki, ölümün hakikatini gören kâmil insanlar, ölümü sevmişler, daha ölüm gelmeden ölmek istemişler."(bk. Yûsuf, 12/101)

Burayı da yine Üstadımızın cümleleri ile tefekkür edelim. Rusya'da esir düştüğünde, imanının kemali ve gereğinden dolayı Kafkas cephesi başkumandanının önünde ayağa kalkmaması sonucu idama mahkum edildiğinde söylediği şu söz manidardır ([Tarihçe-i Hayat, İlk Hayatı](#)):

"Bunların idam kararı, benim ebedi aleme seyahat etmem için bir pasaport hükmündedir..."

Yine [Yirmi Beşinci Lem'a, Dokuzuncu Deva](#)'da şöyle diyor:

"... ehli iman için ölüm, vazife-i hayat külfetinden bir terhistir. Hem dünya meydanındaki imtihanda, talim ve talimat olan ubudiyetten bir paydostur. Hem öteki aleme gitmiş yüzde doksan dokuz ahbap ve akrabasına kavuşmak için bir vesiledir. Hem hakiki vatanına ve ebedi makamı saadetine girmeye bir vasıta. Hem zindanı dünyadan bostanı cinana bir davettir. Hem Hâlık-ı Rahîminin fazlından, kendi hizmetine mukabil ahz-ı ücret etmeye bir nöbettir.

Madem ölümün mahiyeti hakikat noktasında budur; ona dehşetli bakmak değil, bilâkis rahmet ve saadetin bir mukaddemesi nazarıyla bakmak gerektir. Hem ehlullahın bir kısmının ölümden korkmaları, ölümün dehşetinden değildir. Belki daha fazla hayır kazanacağım diye, vazife-i hayatın idamesinden kazanacakları hayrat içindir. Evet, ehl-i iman için ölüm rahmet kapısıdır, ehl-i dalâlet için zulümat-ı ebediye kuyusudur.”

Yine [Yirmi Altıncı Lem'a, Sekizinci Rica](#)'da ölüm şöyle anlatılıyor:

“En evvel, herkesi korkutan, en korkunç tevehhüm edilen ölümün yüzüne baktım. Nur-u Kur'ân ile gördüm ki, ölümün peçesi gerçi karanlık, siyah, çirkin ise de, fakat mü'min için asıl siması nuranîdir, güzeldir gördüm. Ve çok risalelerde bu hakikati kat'î bir surette ispat etmişiz. Sekizinci Söz ve Yirminci Mektup gibi çok risalelerde izah ettiğimiz gibi, ölüm, idam değil, firak değil, belki hayat-ı ebediyenin mukaddemesidir, mebdeidir. Ve vazife-i hayat külfetinden bir paydostur, bir terhistir, bir tebdil-i mekândır. Berzah âlemine göçmüş kabile-i ahbaba kavuşmaktır. Ve hâkezâ, bunlar gibi hakikatlerle ölümün hakikî güzel simasını gördüm. Korkarak değil, belki bir cihetle müştakane mevtin yüzüne baktım.”

"Hem zevâl ve firak, memat ve vefat ve darağacı olan mürur-u zaman, o iman tılsımı ile, Sâni-i Zülcelâlin taze taze, renk renk, çeşit çeşit mucizât-ı nakşını, havârik-ı kudretini, tecelliyât-ı rahmetini kemâl-i lezzetle seyir ve temâşâyâ vasıta suretini alır."

"Evet, güneşin nurundaki renkleri gösteren âyinelerin tebeddül edip tazelenmesi ve sinema perdelerinin değişmesi, daha hoş, daha güzel manzaralar teşkil eder."

İman gözü ile bakıldığında, eşyanın zaman içinde akıp gitmesi, yokluk ve mutlak bir ayrılık değil. Allah'ın isim ve sıfatlarının değişik ve başka hünerlerini ve nakışlarını sergilemesi için bir hareket vermesidir. Bu ehli imanın bakışıdır.

Ama inkâr ve küfür, bu gibi manaları göstermediği için kafirin nazarında; zaman bir darağacı, mahlukat da bu darağacında asılan zavallı ve bahtsız kimselerdir.

Dolayısıyla;

İman ehli zaman şeridine baktığında manzaraların değişmesinden zevk ve lezzet alır, kafir ise; eşyanın kaybolmasından dolayı hüzne ve kedere kapılır. Mesela;

Bir tablo üç-beş dakika ancak seyredilebilir; ama bir film iki-üç saat izlenebilir. Bunun sebebi; filmde sahnelerin devamlı değişmesi ve kişinin bir sahne ile ünsiyet etmemesidir. Bu sırdan dolayı Allah, adeta her gün bir alemi öldürür, bir alemi yaratır. Devamlı bu alemi doldurur ve boşaltır. Bu sayede de **“Nakşının mucizelerini, Kudretinin harikalarını ve Rahmetinin tecelliyatını”** farklı tarzlarda, taze taze, renk renk ve çeşit çeşit göstererek ehli nazarı ibrete ve hayrete sevkeder.

"Ve o iki ilâç ise, biri sabır ile tevekküldür; Hâlıkının kudretine istinad, hikmetine itimaddır. Öyle mi? Evet, emr-i a' a' كُنْ فَيَكُونُ" [“Allah bir şeyin olmasını murad ettiği zaman, sadece ‘Ol’ der, olur.”] (*Yâsin*, 36:82.)] **mâlik bir Sultan-ı Cihana acz tezkeresiyle istinad eden bir adamın ne pervası olabilir? Zira en müthiş bir musibet karşısında لَئِلاَّ نَسْتَعِينُ** [“Sabırlılar o kimselerdir ki başlarına musibet geldiğinde, ‘Biz Allah’ın kullarıyız; yine Ona döneceğiz.’ derler.”] (*Bakara*, 2/156)] **deyip itminân-ı kalble Rabb-i Rahîmine itimad eder."**

"Evet, ârif-i billâh aczden, mehâfetullahtan telezzüz eder. Evet, hafta lezzet vardır."

"Eğer bir yaşındaki bir çocuğun akli bulunsa ve ondan sual edilse, 'En leziz ve en tatlı haletin nedir?' Belki diyecek: 'Aczimi, zaafımı anlayıp validemin tatlı tokatından korkarak yine validemin şefkatli sinesine sığındığım halettir.' Halbuki, bütün validelerin şefkatleri, ancak bir lem'a-i tecellî-i rahmettir. Onun içindir ki, kâmil insanlar, aczde ve havfullahta öyle bir lezzet bulmuşlar ki, kendi havl ve kuvvetlerinden şiddetle teberrî edip (uzaklaşmak) Allah'a acz ile sığınmışlar; aczi ve havfı kendilerine şefaâtçi yapmışlar."

Burada da yine en güzel ölçüyü Üstadımız veriyor: **“Cemaline muhabbet etmek, Celalinden havf etmek”**

Allah’ın **celali** isim ve sıfatları düşünülduğünde kalpte bir korku hasıl olur ki; bu korku kalbin vazifesi ve ibadettir. Aynı şekilde; Allah’ın **cemali** isim ve sıfatları düşünülduğünde kalpte bir sevgi ve muhabbet hasıl olur ki; bu da yine kalbin görevi ve ibadettir.

Korkunun ölçüsü takvadadır; haramlardan sakınmaktadır. Muhabbetin ölçüsü

de ameli salihdir, Allah'ın Resulüne uymaktadır.

Üstadımız; **“Çocuğun annesinin şefkatli tokadından kaçıp, yine annesinin sinesine iltica etmesi”** örneğiyle Allah'ın gazabından korkan müminlerin yine Allah'ın rahmetine sığınmaları gerektiğini ders veriyor.

"Diğer ilâç ise, şükür ve kanaat ile talep ve dua ve Rezzâk-ı Rahîmin rahmetine itimaddır. Öyle mi? Evet, bütün yeryüzünü bir sofraya nimet eden ve bahar mevsimini bir çiçek destesi yapan ve o sofranın yanına koyan ve üstüne serpen bir Cevâd-ı Kerîmin misafirine fakr ve ihtiyaç nasıl elîm ve ağır olabilir? Belki, fakr ve ihtiyacı, hoş bir iştiha suretini alır; iştiha gibi, fakrın tezyidine çalışır."

Mümin insan, kendine düşen görevleri yaptıktan sonra rızkını ancak Allah'tan ister ve onun rahmetine itimad eder. Yani öncelikle kendine ihsan edilen nimetlere şükür ve kanaat eder, yeni şeyler isterken de hırs ile değil kanaat ile talep etmesi gerekir.

Fakirlik ve ihtiyaç sahibi olmak bir eksikliktir. Mesela; bir taş parçasının yeme-içme ihtiyacı yoktur; ama insanoğlu böyle bir ihtiyacı olduğu için yiyecek bir şey bulamayınca sıkıntı çeker ve elim bir duruma düşer.

İşte Üstadımız burada; **sonsuz bir zenginlik ve kerem sahibi olan Allah'a dayanan bir mümin için; ihtiyaç sahibi olmak, ona bir elem değil lezzet vermesi lazım geldiğini** ifade ediyor.

Dolayısıyla insana verilen **acizlik, fakirlik** ve **ihtiyaç**, azap ve sıkıntı olsun diye değil; Allah'ın isim ve sıfatlarını daha iyi tanımak ve tatmak ve o sofralardan daha güzel istifade etmek için verilmiştir.

"Onun içindir ki, kâmil insanlar, fakr ile fahretmişler. Sakın yanlış anlama, Allah'a karşı fakrını hissedip yalvarmak demektir. Yoksa fakrını halka gösterip dilencilik vaziyetini almak demek değildir."

Evet, kamil insan fakr ile fahr etmişler. Kamillerin en ekmeli olan Efendimizin (asm) fakirlik ile fahr edilebileceği hususundaki sözlerinden birkaçını arz edelim:

*** Herkesin bir sanatı vardır. Benim sanatım da fakirlik ve cihattır.**

*** Fakrım benim fahrimdir. Ben onunla iftihar ederim.**

*** Halkın Allah'a en sevgili olanları fakirlerdir. Çünkü Allah'ın en çok sevdiği peygamberler olduğu halde, onları da fakir eyledi. (Keşf-ül Hafâ, Aclunî II/-87)**

Örnekler çoğaltılabilir. Fakat Üstadımızın bahsettiği fakirlik sadece mal yoksunluğu olarak anlaşılmalıdır. Bir kimsenin çok malı da olsa, Allah'a karşı ihtiyacını hakkıyla hissedebiliyor ve sahip olduğu her şeyi Allah'ın bir emaneti olarak biliyorsa, o da bu makamdaki fakirler zümresine dahildir. Yani bahsedilen fakirlik; kulun kendi fakirliğini Allah'a karşı ilan etmesi ve sahip olduğu her şeyi Allah'ın malı olarak bilmesidir.

Risalenin sonundaki Arabi duadan bir cümle ve açıklamasını nakletmek istiyorum:

اللَّهُمَّ اغْنِنَا بِالْإِفْتِقَارِ إِلَيْكَ وَ لَا تَفْقُرْنَا بِالْإِسْتِعْنَاءِ عَنكَ

“ Ey Allah'ım! Bizleri kendine karşı muhtaç etmekle zengin kıl. Amma kendine karşı müstağni kılmakla fakir eyleme! Amin...”

"Ve o bilet, senet ise, başta namaz olarak, edâ-i ferâiz ve terk-i kebâirdir. Öyle mi? Evet, bütün ehl-i ihtisas ve müşahedenin ve bütün ehl-i zevk ve keşfin ittifakıyla, o uzun ve karanlıklı ebedü'l-âbâd yolunda zad ve zahîre, ışık ve burâk, ancak Kur'ân'ın evâmirini imtisal ve nevâhîsinden içtinab ile elde edilebilir."

Bilet, başta da belirtildiği gibi; Kur'an'ı dinlemek, hükmüne boyun eğmek, namaz kılmak, kebairi terk etmektir.

"Yoksa, fen ve felsefe, san'at ve hikmet, o yolda beş para etmez. Onların ışıkları kabrin kapısına kadardır."

Bu ifadelerden Üstad'ın fen ve felsefeye karşı olduğu anlaşılmasın. On İkinci Söz'deki Kur'an örneğinde olduğu gibi;

Bu kitabın sadece nakışlarıyla uğraşıp manasına bakmayan, **kainatı Allah'ın bir eseri bilip Onun namına okumayan**, bütün hamdini şükürünü ona vermeyen bir ehli ilmin, fen sahasındaki bilgileri kabir kapısında söner, beş para etmez.

Fakat kendini Allah'ın bir kulu, varlık alemi de Onun eseri bilen bir kişinin, fen sahasındaki çalışmaları, onun ruhunu kemale erdirir, hayretini arttırır, icatlarından insanlık aleminin fayda görmesi cihetiyle bu gayretler onun için bir nevi sadaka-i cariyeye hükmüne geçer, yani kabir kapısında sönmez, Allah'ın izniyle devam eder.

"İşte, ey tembel nefsim! Beş vakit namazı kılmak, yedi kebâiri terk etmek, ne kadar az ve rahat ve hafiftir. Neticesi, meyvesi, faidesi ne kadar çok mühim ve büyük olduğunu, aklın varsa, bozulmamışsa anlarsın. Ve fısk ve sefahete seni teşvik eden şeytana ve o adama dersin: Eğer ölümü öldürüp zevâli dünyadan izale etmek ve aczi ve fakrı beşerden kaldırıp kabir kapısını kapamak çaresi varsa, söyle, dinleyelim. Yoksa, sus! Kâinat mescid-i kebirinde Kur'ân kâinatı okuyor, onu dinleyelim."

Mescid, secde edilen yer demektir. Kâinattaki her varlık, kendisine verilen görevi en güzel bir şekilde yerine getirmekle ibadet etmiş oluyor. Kâinata bu nazarla bakılırsa, onu büyük bir mescid olarak değerlendirebiliriz.

"Kâinat mescid-i kebirinde Kur'ân kâinatı okuyor, onu dinleyelim. O nur ile nurlanalım. Hidayetiyle amel edelim. Ve onu vird-i zeban edelim. Evet, söz odur ve ona derler. Hak olup Hakk'tan gelip hak diyen ve hakikati gösteren ve nuranî hikmeti neşreden odur."

Kainat kitabı, Allah'ın kudret sıfatından gelen, tekvini olan bir kitaptır. Kur'an'a dikkat edilirse, nazarları hep kainata yönlendirdiğini ve bu kitabın nasıl okunacağını ders veriyor. Kainat üzerinde nakışları görünen isim ve sıfatlara dikkat çekiyor. Kainat bir sanat, Allah sanatkardır, diye ders veriyor. Kur'an'ın dışındaki fikir ve nazarlar, bu ince mana ve nakışları göremediğinden akıl ile okuyamadıklarından, ya tabiata veya sebeplere veriyor.

Üstad bu manayı [On İkinci Söz, Birinci Esas](#)'ta şu şekilde belirtiyor:

"Evet, Kur'ân-ı Hakîm, şu Kur'ân-ı Azîm-i Kâinatın en âli bir müfessiridir ve en beliğ bir tercümanıdır. Evet, o Furkandır ki, şu kâinatın sayfalarında ve zamanların yapraklarında kalem-i kudretle

yazılan âyât-ı tekviniyeyi cin ve inse ders verir."

"Hem her biri birer harf-i mânidar olan mevcudata "mânâ-yı harfî" nazarıyla, yani onlara Sâni hesabına bakar. 'Ne kadar güzel yapılmış; ne kadar güzel bir surette Sâniinin cemâline delâlet ediyor.' der. Ve bununla kâinatın hakikî güzelliğini gösteriyor."

"Amma, ilm-i hikmet dedikleri felsefe ise, huruf-u mevcudatın tezyinatında ve münasebatında dalmış ve sersemleşmiş, hakikatin yolunu şaşırmış. Şu kitab-ı kebirin hurufatına "mânâ-yı harfî" ile, yani Allah hesabına bakmak lâzım gelirken, öyle etmeyip 'mânâ-yı ismî' ile yani mevcudata mevcudat hesabına bakar, öyle bahseder. 'Ne güzel yapılmış.'a bedel 'Ne güzeldir.' der, çirkinleştirir. Bununla kâinatı tahkir edip kendisine müşteki eder. Evet, dinsiz felsefe hakikatsiz bir safsatadır ve kâinata bir tahkirdir."